

УДК 327
ББК 66**КОНЦЕПЦІЇ ПАРТНЕРСТВА ТА ЗАГРОЗ У ПРОСТОРИ
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОГО РЕГІОНУ ЄВРОПИ****В. І. Остап'як**

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. +38 (067) 614-64-66; e-mail: vasilii.ostapiak@gmail.com*

Здійснено спробу розглянути партнерство в період «гібридних протистоянь». Запропоновано сприйняття кризовості в суспільстві, як системи глобальної трансформації, котру можна описати та передбачити із застосуванням політичного аналізу. Розглянуто політичну дійсність та здійснено спробу розглянути «локальний час» як невід'ємну складову трансформаційних процесів крізь призму системи міжнародних відносин. Продемонстровано ефективність використання політичного партнерства, як системи здатної стабілізувати перебіг деструктивних трансформацій у суспільстві.

Ключові слова: *стратегії партнерства, політичний ексцес, трансформація, Україна, ЄС.*

Основним каталізатором змін сучасного світу зазвичай виступають трансформаційні перетворення. Можна спостерігати безліч переломних моментів багатьох держав, зокрема на теренах пострадянського простору. Після розпаду Радянського Союзу відбувався різкий перехід світової політики в еру багатополярних взаємовідносин. Злам біполярної побудови світу зумовив появу безлічі новітніх загроз для людства, нових викликів і нових сподівань на мир. Зміна реалізації векторів зовнішньої політики відбулася не тільки в країнах пострадянського простору, але й у всьому світі. Відповідно в процесі зміни зовнішньої та внутрішньої політики, в системі глобалізації відбуваються стрімкі економічні перетворення, що віддзеркалилися у підході до реалізації політики партнерства. Зміна економічного устрою світу зумовила також перебудову соціальної сфери України, Російської Федерації, а також ЄС, США та низки інших країн. Всі країни світу стикнулася з новітніми загрозами: міжнародним тероризмом, воєнними інтервенціями, екологічними катастрофами, фінансовими кризами і т.д. Проте найбільшої небезпеки, на думку автора, слід очікувати від виникнення повномасштабних воєнних конфліктів нового типу з застосуванням всіх видів зброї, в тому числі і зброї масового ураження. Особливо чутливими до зміни глобальної системи залишаються країни перехідного типу, також країни пострадянського

простору, котрі найменш адаптовані до демократичного устрою функціонування. Виходом з кризової ситуації, зокрема України, може стати залучення на умовах партнерства прозахідних демократичних держав, які б стимулювали трансформаційні процеси та допомогли б більш ефективно інтегруватися до спільноти ЄС. А.Ю. Мельвіль зазначає: «Демократія має бути закріпленою на міжнародному і транснаціональному рівнях» [1, 127]. Свідченням цього можуть виступати Прибалтійські країни, котрі, використавши досвід ЄС, змогли напрочуд швидко адаптуватися до викликів системи міжнародних відносин. РФ діє з прорахуванням імперських амбіцій, на відміну від країн прозахідного демократичного світу. Москва може запропонувати своїм сателітам тільки повернення до командно-адміністративного устрою управління. Відповідно цим поширює власні імперські амбіції, що здатні тільки деструктивно впливати на політичну і економічну сфери, як на регіональних так і на глобальних рівнях. Зрозуміло, що таке партнерство призводить до логічних спротивів та виробленні новітніх систем ефективного партнерства спрямованого на антиконфліктне протистояння гібридних загроз.

У науковій літературі, аналітичних, дисертаційних матеріалах та інших типах досліджень проаналізовано безліч програм, положень та документів, що торкаються проблем пошуку виходу з кризових та конфліктних ситуацій за допомогою вступу в різноманітні військові блоки (НАТО) та інші організації. Проте нам рідко трапляються дослідження такого явища в системі міжнародних відносинах і політиці як питання партнерства. Саме партнерства крізь призму політичної реалізації зовнішньої і внутрішньої політики. Відомі праці вітчизняних дослідників, щодо питання партнерства загалом торкаються проблем кооперації та інтеграції. Цікавими видалися роботи таких вітчизняних дослідників як Д. Гордієнко, Д. Саприкін, М. Трухін, Є. Марцун, О. Шергін, Є. Макаренко, І. Погорська. Автор вважає, що досліджувати партнерство потрібно у всіх його проявах та вимірах, як явище мультикомплексне.

Вивчаючи проблеми партнерства в конструктивному та деструктивному ракурсах, варто звертати увагу на країни пострадянського простору. Пострадянський простір найбільш цікавий своїм неординарним підходом до реалізації системи колективної безпеки. Україна мультикультурна та неоднорідно наповнена і характеризується перебуванням на стику цивілізаційних розломів, намагається виробити власну стратегію на шляху задекларованих євроінтеграційних поступів. Цікавими для дослідників видаються методи та тактика і особливо стратегії реалізації нашою державою партнерських програм та рефлексування сусідніх країн, зокрема РФ, на виклики глобального середовища в процесах трансформації.

Цікавим видається дослідити саме відносини держав пострадянського простору і особливо слід концентрувати увагу на значному впливо-

ві Російської Федерації на сусідні країни та ЄС. Адже Москва відіграє провідну роль в трансформаційних перетвореннях перехідних країн та впливає на політику не тільки континентальну, але й на політику в системі міжнародних відносин загалом. Завдяки значному домінуванню в геополітичному просторі, вмілому використанню новітніх воєнних та політико-ідеологічних технологій Російська Федерація не тільки не втрачає, але й набуває нових зон впливу на сусідні держави і на всю систему міжнародних відносин. В тому числі і використовуючи тактику примусу до реалізації міжнародного партнерства. Загалом російсько-українські відносини знаходяться зовсім на іншому рівні [5, с. 45].

Такою формою співпраці як партнерство, РФ спромоглася об'єднати, утримати і розширити свої межі політичного і воєнного впливу. Хоча потрібно враховувати трансформації внутрішньої структури і федералізацію значних територій, яку варто називати новою формою партнерства. Саме федералізація стала тим поштовхом для російського суспільства, котрий спромігся втримати цю державу від розпаду та назвати вдалим вирішення чи «замороження» таких деструктивних конфліктів, як чеченський і кавказький. Парадоксально, проте федералізація територій допомогла не тільки утримати державу від розпаду, але й допомогла збільшити економічний, військовий, а основне, на соціальному рівні – патріотичний (ідеологічний) потенціал. Отже, бачимо, що накопичення потенціалу дає змогу вдало трансформувати суспільство. Проте треба визнати, що саме накопичення наукового потенціалу дає поштовх до розвитку, економічних, військових, культурних, політичних та інших форм розвитку суспільства, співпраці і партнерства. Партнерство, як форма силового впливу для РФ, завжди відігравало провідну роль у здійсненні зовнішньої політики по відношенні до інших держав, поширення ідеології «Руського миру» для збереження власних інтересів Кремля.

Можемо помітити, що саме нав'язування партнерства для Росії є пріоритетним завданням [2, с. 107]. Форма московського партнерства в собі носить системний характер примусу із застосуванням військової агресії чи інших форм впливу, зокрема економічного. Тому дуалізм російського партнерства ґрунтується на двох чинниках:

– по-перше, в будь-яких формах російського партнерства першочерговим завданням ставити власні інтереси вище інтересів партнерів, що безумовно є конструктивним для Росії. Це ефективна схема реалізації власної зовнішньої політики реалізується всіма сучасними методами боротьби і найяскравішим показником може слугувати залежність російських ЗМІ від потреб Кремля;

– по-друге, враховуючи і реалізуючи власні стратегії, тактики та систему реалізації власних політичних, військових і безпекових імперативів, Російська Федерація адаптує сучасну систему міжнародних відно-

син до негативного сприйняття Росії, що по своїй суті викликає деструктивні та негативні тенденції по відношенні до Москви.

Отже, бачимо, що РФ в системі міжнародних відносин жорстко відстоює власні інтереси, що викликають негативні чи то деструктивні процеси в системі глобалізації людства. Відповідно світове співтовариство різко і негативно реагує на всі прояви дестабілізації у світовій політичній системі. Тим самим Росія, без сумніву, реалізуючи власні стратегії і дбаючи про реалізацію та забезпечення стабільності в регіоні, як не парадоксально, регіон посткомуністичних країн піддає жорсткому тиску і деструктивним впливам, які входять у дисонанс з демократизованим світом. Відтак можна зробити висновок, що реалізація імперської тактики і стратегії Росії, щодо посилення впливу на країни пострадянського простору, несе першочергову загрозу, в першу чергу, Кремлю.

Особливо цікавим видається партнерство Російської Федерації та Республіки Білорусі, адже саме Мінськ, на відміну від інших країн пострадянського простору, зумів вміло виробити гнучку тактику спротиву. Саме тактика гнучкого спротиву Білорусі допомогла втримати фінансово стабільною економічну сферу життя.

Білорусь у процесах розвитку пострадянських країн та в системі міжнародних відносин відіграє непересічну роль [3]. Бачимо, що прогнози багатьох дослідників щодо нездатності цього суспільства функціонувати не справдилися. Цікавим є не футурологічні прогнози чи прогнози базовані на цілком реальних сучасних наукових підходах щодо Білоруської Республіки, а здатність білоруського суспільства організовуватись та відстоювати власні інтереси.

Пріоритетами в розвитку та здійсненні внутрішньої і зовнішньої політики для білоруського керівництва виступають, як не дивно, власні інтереси, як особистісні так і загальнонаціональні. Можемо помітити, що відносини Білорусі з США та прозахідними демократичними суспільствами попри велику напругу через гальмування демократичних трансформацій набули конфліктного характеру. Проте у сфері партнерства в його економічній площині Мінськ використовує цілком прагматичні прозахідні форми співпраці. Відповідно поєднання економічного розвитку, стабілізації і потреб врахування внутрішньої політичної кон'юнктури О. Лукашенко залишається лідером власної нації. Попри значну аполітичність суспільства, суспільство під проводом О. Лукашенка починає формуватися, як свідоме білоруське суспільство.

Процеси самоідентифікації тісно пов'язані з становленням Білорусі, як незалежної держави. А чи варто сприймати Республіку Білорусь самостійною і незалежною державою, коли чітко відслідковується залежність Мінська від Російських енергоресурсів та значного впливу Москви на О. Лукашенка. Відповідь авторам буде ствердною – Білорусь є незалежною державою, сформованою на теренах пострадянського просто-

ру, яка різними методами відстоює власні інтереси. Навіть зважаючи на те, що Президент О. Лукашенко здійснив задачу певних економічних і енергетичних систем на користь Росії, було побудовано важливі соціальні стержні сучасної Білорусі.

Що ж маємо на увазі під незалежною державою Республікою Білорусь? Треба підкреслити, що саме за правління «диктатора» О. Лукашенка білоруси почали себе ідентифікувати частиною власного народу, навіть попри те, що білоруська мова не є широкоживаною на території цієї держави, а в побуті значною мірою користуються російською. Проте за останні двадцять років у Білорусі виросло декілька поколінь, котрі чітко себе ідентифікують білорусами, які попри всі дестабілізуючі фактори економічного і соціального типу поважають власну державу, як не дивно, і власного Президента.

Окрему увагу можна приділити також О. Лукашенку, котрий, відстоюючи власні інтереси, піклується про легітимність влади і підтримку народу. Навіть попри небажання впроваджувати демократичні перетворення, чітко дотримуватись прав людини та відстоювати власні інтереси, інтереси правлячих еліт. Суспільство Білорусі формується, як потужне суспільство нового типу в країнах пострадянського простору. При всьому вище викладеному, нам не траплялися в науковій літературі чіткі характеристики білоруського суспільства, позаяк кожен дослідник політичних процесів Республіки Білорусі, зовнішніх і внутрішніх, надає власну назву тому режиму, який там існує. Автор намагається в цих умовах не надавати чіткої характеристики зовнішній політиці Мінська в системі міжнародних відносин, позаяк вона є настільки гнучкою, що її характеристику провести вкрай проблематично.

Також особливої уваги слід приділити відносинам Республіки Білорусь з Україною. Білорусь у процесах трансформації та побудові партнерства базується на підтримці країн пострадянського простору. Основним партнером, економічним донором і чинником формування зовнішньої політики Мінська, беззаперечно є Росія. Тому у своїй політиці на міжнародній арені О. Лукашенко враховує інтереси Російської Федерації. Стосовно України Мінськ виступає частково як посередник чи інтерпретатор позицій Росії. Бачимо, що В. Путін використовує тактику жорсткого контролю країн пострадянського простору, зокрема Білорусі, яка є ключовим елементом у побудові системи безпеки Російської Федерації та подальшого її розширення.

Україна також входить у систему інтересів Москви, це ми можемо бачити і відчувати в політичній площині на основі процесів, що відбуваються на території нашої держави, зокрема на території її східних областей та на території Криму [4]. Вдалою і жорсткою військовою операцією було проведено часткову анексію українських територій. Проводилася доволі чітка політика останніх років, щодо відвоювання власних

позицій Російської Федерації у Криму. Сценарій реалізації військової гегемонії, і про це варто сказати, був відпрацьований на території Кавказу. Що відповідно ні для кого не є таємницею, в планах подальшого розширення та збільшення військової присутності Росії також є Придністровська Молдовська Республіка, яка насправді є штучним утворенням Росії з залишками ще Радянської Армії. Отже, бачимо, що Україна в новому столітті зіштовхується з масою викликів у системі міжнародних відносин і в системі побудови міжнародного партнерства. Всі трансформації, що реалізуються, мають підґрунтя середньострокової реалізації, тобто в найближчі 5-10 років. Також варто зазначити, що Російська Федерація задля збереження контролю над територією пострадянських країн, втілюючи проекти приєднання Криму та посилюючи військову присутність на межі Придністровської Молдавської Республіки, буде реалізовувати також проект утворення Української-Русинської Держави на території Закарпатської області. Чому саме Закарпаття і є основною ціллю політики Кремля, здогадатися просто, адже через цю територію проходять основні нафтогазові і енергетичні магістралі у ЄС з України. Таким чином Російська Федерація намагатиметься збільшити свій вплив не тільки на територію країн пострадянського простору, але й посилити залежність Європейського Союзу від Москви в особі В. Путіна.

Отже, бачимо, що попри достатньо амбітні плани, Росія спромоглася виграти битву за Крим, хоча і ця битва є досить умовною. Проте основні питання, а це питання безпеки країн пострадянського простору і їхньої трансформації в демократичні суспільства, сьогодні є не тільки їхньою проблемою, але й завданням всього демократичного світу. Для ЄС пріоритетним виступає розвиток демократії в Україні, тому що саме від нашої держави залежатиме безпека не тільки всього центрально-східного регіону Європи, але й безпека всіх демократичних країн Європейського Союзу. Від України залежить, наскільки швидко пройдуть демократичні перетворення в країнах пострадянського простору та демократичні перетворення у всьому просторі Євро-Азійського регіону також.

Література

1. Становление транснациональной политической среды и «волны» демократизации / А.В. Торкунов, И.Г. Тюлин, А.Ю. Мельвиль и др. // Современные международные отношения и мировая политика: учебн. – М., 2005. – С. 581.
2. Мошес А. Славянский треугольник: Украина и Белоруссия в российской внешней политике 90-х годов / А. Мошес // Pro et Contra. – 2001. – Т.6, №1-2. – С. 215.
3. Договор о создании Союзного государства от 8 декабря 1999 г. // Соборание законодательства Российской Федерации. – 2000. – №7. – С. 786.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.:

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_25282/

4. ООН лишила Росію головного довода для "аннексії" Криму // Народная Воля [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.:
<http://nv-online.info/by/469/world/81822>

5. D'Anieri P.J. Constructivist Theory and Ukrainian Foreign Policy / P.J. D'Anieri ed. by Moroney J.D.P., Kuzio T., Molchanov M. // Ukrainian Foreign and Security Policy: Theoretical and Comparative Perspectives. – London: Praeger, 2002. – P. 301.

Стаття надійшла до редакційної колегії 7.11.2014 р.

Рекомендовано до друку д.істор.н., професором Марчуком В.В., д.політ.н., професором А. Адамчиком (Кельце, Республіка Польща)

CONCEPTS OF PARTNERSHIP AND THREATS ON THE TERRITORY OF THE CENTRAL AND EASTERN REGION OF EUROPE

V. I. Ostapiak

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;

76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenko str., 57; ph. +38 (067) 6146466;

e-mail: vasilij.ostapiak@gmail.com

An attempt to consider the partnership during the "hybrid confrontation" was made. A perception of the crisis in the society as a system of global transformation, which can be described and predicted using political analysis was proposed. Political reality was considered and an attempt to consider the "local time" as an integral part of the transformation processes in the light of international relations was made. The effectiveness of the use of political partnership, as the system that is able to stabilize the flow of destructive transformations in the society was demonstrated.

Transformational changes usually act as the main catalyst for the changes of the modern world. We can observe a lot of turning points in many countries, particularly in the post-Soviet space. After the collapse of the Soviet Union a sharp shift in the world politics into the era of multipolar relations took place. The breakdown of the bipolar construction of the world led to the emergence of new threats to the mankind, new challenges and new hopes for peace. Changing of foreign policy vectors implementation took place not only in the former Soviet countries, but also worldwide. Accordingly, rapid economic transformations that have been reflected by the approach to the partnership policy implementation occurred in the process of changes in the foreign and domestic policy. Changes in the economic structure of the world also led to the restructuring of social sphere in Ukraine, the

Russian Federation and the EU, the US and other countries. All countries in the world faced the new threats: international terrorism, military interventions, environmental disasters, financial crises, etc. However, the biggest danger, in the author's opinion, should be expected from the emergence of full-scale military conflicts with the use of a new type of weapons, including weapons of mass destruction. Particularly sensitive to changes in the global system are countries in transition, as well as post-Soviet countries that were the last to adapt to democratic system functioning. The way out of the crisis, including Ukraine, could be found on the terms of partnership involvement of pro-Western democracies that would stimulate the transformation processes and help to better integrate into the EU community. The Baltic countries which, using the experience of the EU, could surprisingly quickly adapt to the challenges of international relations can serve as the evidence to this. Russia has imperial ambitions, unlike the pro-Western democratic world countries. Moscow may offer its satellites only return to the command-administrative system of governance. Accordingly, this distributes Russia's own imperial ambitions that can only exert destructive influence on political and economic spheres, both at regional and global levels. It is clear that such a partnership leads to the logical development of resistance and new systems of effective partnership aimed at anticonflict opposition to hybrid threats.

Key words: *partnership strategies, political excess, transformation, Ukraine, EU.*